

El profeta de l'edèn català

PI JARDI CUGAT

Darrere la carrera de Jordi Pujol hi ha una passió que li ha donat la força per esdevenir un líder indiscutible: una Catalunya plena socialment i política. Aquesta determinació ha acostat la seva trajectòria a la d'una mena de profeta que guia el seu poble a la terra promesa.

Hi ha una frase curta i rasa que explica, en gran part, la trajectòria política de Jordi Pujol: "Fer país." Es podrà debatre l'encert o el desencert, però aquestes dues paraules recullen perfectament la voluntat política d'aquest líder. Aquesta frase és un eslògan ben adient que als millors publicistes i propagandistes del món els costaria de superar: dues paraules que són les columnes de la Catalunya que Pujol ha somniat des de petit, i "fer" el verb més utilitzat, l'acció per excel·lència, i "país", el terme que identifica el subjecte pel qual ha dedicat tota la vida a la política.

Dos grans corrents van integrar la lluita antifranquista. Un, el liderat per l'esquerra antifranquista, amb el PSUC com a partit més organitzat i fort en la clandestinitat (era anomenat "el partit"), encapçalat per sectors universitaris, però amb unes bases procedents dels sectors treballadors, i un moviment antifranquista de bases més cristianes i d'o-

rigen més burgès. En aquest segon segment cal situar l'origen de la militància de Jordi Pujol.

Procedeix d'una família menestral i catòlica de Premià de Dalt (Maresme). El seu avi matern havia estat alcalde de la població per la Lliga, però el seu pare havia simpatitzat amb ERC durant la República. Era una família de classe mitjana catòlica de fora de Barcelona que va aconseguir un nivell òptim d'adaptació al nou medi econòmic sorgit de la guerra, però que políticament es considerava assetjada per un règim totalitari que volia liquidar la nació catalana.

Jordi Pujol és, doncs, fill d'aquelles classes mitjanes catòliques que van perdre la guerra, però que gràcies a la seva adscripció religiosa es van salvar de les grans purgues i de les repressions més salvatges del franquisme.

La revelació. La catalanitat de la família va alimentar la sensació d'opressió per una dictadura que intentà anor-

rear tot el que fos català. La llegenda explica que l'impuls del fins ara president de la Generalitat de Catalunya per dedicar-se a la política ve d'una visió pràcticament espiritual que va tenir en una excursió. En un ja llunyà dia del mes d'octubre del 1941, als 11 anys d'edat, en una ascensió al cim del Tagamanent, al Montseny (la tradició excursionista, doncs, també ve de família), acompanyat del seu oncle i d'un amic de la família, va poder contemplar una ermita en estat ruïnós i unes masies abandonades. Va ser llavors que, segons sembla, oncle i amic van deixar anar una conversa que marcaria aquell nen. Davant d'aquell paisatge abandonat i de destrucció, van dir que caldrien molts anys "per refer tot això". I com Moisès al mont Sinaí, Pujol va baixar d'aquell cim amb un objectiu vital revelat: reconstruir la Catalunya debastada pel desastre de la guerra del 1936.

La preparació per al lideratge. Si guí o no més o menys pròxima a la realitat l'anècdota del Tagamanent, el fet és que l'itinerari vital de Jordi Pujol es pot explicar, bàsicament, com un procés d'autoaprenentatge i de preparació per tirar endavant el seu objectiu de "reconstruir Catalunya". Aquesta idea gairebé esdevé dogma de fe i motor de la seva activitat. De ben jove aprengué a escriure en català de manera autodidacta. La seva formació acadèmica va ser al Col·legi Alemany de Barcelona, fet que li ha donat un domini d'aquesta llengua. Ingressà a la Universitat de Barcelona per estudiar medicina. Fou allà on començà la seva activitat més política al voltant de l'activisme catalanista. Allà entrà en contacte amb ambients que aniran reforçant les seves conviccions, com el Grup Torras i Bages. A través d'aquells ambients coneix personatges clau en la construcció del Pujol polític, com Pere Figuera o Raimon Galí. Pujol es va anar fent un espai entre aquells sectors catalanistes i cristians que van desembocar en la creació de CC.

Aquest col·lectiu pretenia treballar i impulsar aquest nou catalanisme crescut al voltant dels cercles catòlics (les sigles no es van concretar mai, però hi ha diverses referències com Cristians Cata-

Jordi Pujol va preparar de forma constant, tot i les estretors de la dictadura, el seu aterratge al món de la política. Dalt, una imatge de l'època dels Fets del Palau. L'abril del 1980 aquest metge feia realitat el seu somni: passava a ser el 126è president de la Generalitat. Un càrrec que ha ocupat ininterrompudament durant gairebé vint-i-quatre anys.

EL TEMPS

lans, Catòlics Catalans o Crist Catalunya).

A banda de les conviccions cristianes, des de molt jove Pujol va veure com una necessitat essencial interessar-se per la immigració, la gran novetat a la qual s'enfrontava Catalunya. Va redactar diversos documents que analitzaven aquest fenomen social i visità el sud d'Espanya per entendre els motius que provocaren aquelles onades migratòries. Aquest ha estat un eix de la seva acció política que s'ha mantingut fins avui, amb les noves onades immigratò-

ries procedents de fora de l'estat espanyol.

Però Jordi Pujol també va absorbir idees dels pensadors europeus, especialment francesos i alemanys. I des d'un principi fou obstinat en el coneixement d'Europa. El seu primer viatge fora de l'estat, ja el 1948, fou a la capital per excel·lència d'Europa: Estrasburg. El seu fervent europeisme el va fer estudiar acuradament les tradicions polítiques de la pràctica totalitat dels països europeus, en un moment en el qual els principals opositors al franquisme te-

nien els seus models en estats de tradició marxista o en models revolucionaris d'alliberament nacional anticolonials.

En aquest procés de creixement personal, uns fets catapulten la imatge de Jordi Pujol cap al lideratge polític. Havia estat un dels promotors de diverses campanyes catalanistes. Però l'any 1960 fou detingut, torturat, jutjat en consell de guerra i finalment condemnat a set anys de presó. D'aquests, en va complir dos i mig. Les campanyes en favor de l'alliberament d'aquell jove metge catalanista, amb pintades com la premonitòria "Catalunya-Pujol", van proliferar i

van posar de manifest el seu lideratge entre un sectors del catalanisme.

Fora de presó, Jordi Pujol inicia una sistemàtica cursa i intensa activitat per aconseguir liderar o governar —aleshores era una idea pràcticament utòpica— Catalunya. Una tasca frenètica que no ha abandonat mai, la de viatjar cada cap de setmana per les diferents comarques de Catalunya i veure'n, pam a pam, tot els racons.

És en aquesta època que impulsa la creació de Banca Catalana, que tants maldecaps li portaria en el futur, amb la idea de crear un motor econòmic i polític,

més que com a institució financera de negocis, a través de la qual va entrar en contacte amb diversos col·lectius del país de tots els sectors socials.

A mesura que el dictador envelleix, Pujol impulsa la creació de l'eina definitiva que l'havia de dur cap al lideratge anhelat de Catalunya. El 1974 es funda el partit, Convergència Democràtica de Catalunya. Formació que, en coalició amb Unió Democràtica de Catalunya, el porta, quan pocs ho esperaven, a la victòria electoral del 1980. Jordi Pujol havia aconseguit arribar a governar Catalunya.

El president pletòric

La victòria de Jordi Pujol en les primeres eleccions al Parlament de Catalunya després de la dictadura franquista va ser inesperada, especialment per als partits contrincants. La majoria de pronòstics donaven per feta la victòria dels partits de les esquerres encapçalades pel PSC i un PSUC que havia resistit molt bé les ensopegades dels seus socis espanyols, el PCE. Finalment, la distribució del Parlament de Catalunya quedà de la següent manera: CiU, 43; PSC, 33; PSUC, 25; CC-UCD, 18; ERC, 14; i PSA (Partit Socialista Andalusista), 2.

El suport d'UCD i d'ERC va permetre a Pujol obtenir la presidència. A partir del 1981, amb l'enfonsament de la formació liderada per Adolfo Suárez, el ja president de la Generalitat de Catalunya aconseguia sense gaires condicions el suport polític necessari dels divuit diputats d'UCD del Parlament català —alguns d'ells, amb el temps, acabarien a les files de CiU.

Partit versus moviment. Jordi Pujol sempre ha tingut CDC, i de retruc, CiU, per un moviment polític, més que no pas un partit o una formació política estricta. De fet, Convergència ha estat l'eina necessària de Pujol per assolir els seus objectius polítics: dirigir des de les institucions aquell mític procés de "reconstrucció" de Catalunya. Per això, Pujol ha

tractat sempre de superar els límits estrictes del partit. Partint d'una formació que inicialment es presentava com a socialdemòcrata i nacionalista, CDC, els pactes amb Unió Democràtica de Catalunya (democratocristians), llavors unes sigles històriques però de poca implantació territorial i amb un paper polític poc més que virtual, li van permetre eixamplar el seu espai electoral. Amb els anys, aquesta voluntat de superar els marges estrictes del partit, o de la coalició, va anar reforçant el concepte d'una ideologia —o, més aviat, d'una praxi política—, el "pujolisme", que era creada i alimentada gairebé amb independència del partit. De fet, ha estat el partit, en menor mesura la coalició —UDC sempre ha anat una mica més per lliure—, qui ha anat a remolc de les necessitats d'aquest moviment liderat per Jordi Pujol.

En aquest moment de reforçament del Govern autonòmic, de dinàmica de recuperació en què tot semblava possible, després del cop d'estat del 23 de febrer del 1981, UCD i PSOE tiren endavant la LOAPA (Llei orgànica d'harmonització del procés autonòmic); comença un procés de retrocés de llibertats en el qual l'estat espanyol intenta rectificar les inèrcies "perifèriques" de recuperació de sobirania. Aquell context polític espanyol, però, encara va reforçar més el lideratge de Jordi Pujol, i de CiU com a formació catalanista hegemònica. L'acció política

del PSC va anar quedant cada cop més atenallada pels socis del PSOE, especialment quan, a partir del 1982, els socialistes espanyols arriben a la Moncloa. Jordi Pujol també aconseguia recollir part de l'electorat esfondrat de la UCD (que després seria CDS). A l'esquerra del PSC, el PSUC havia començat a viure les seves crisis internes i ERC era una formació dèbil que havia pagat molt car els acords d'investidura del primer Govern de Jordi Pujol.

Pujolisme-antipujolisme. Amb el traspàs de les primeres competències, Pujol reforça la seva imatge d'home de govern. Aviat, tot i les competències limitades de la institució que presideix, amb la seva acció política comença a forjar-se una imatge d'"home d'estat", tot i no tenir-ne. Una imatge que ha perdurat i ampliat fins avui.

Així les coses, durant els anys vuitanta, Pujol aconsegueix la seva màxima plenitud com a líder polític. De manera que si la victòria electoral del 1980 va ser ajustada, durant la segona, la tercera i la quarta legislatura CiU va aconseguir, de la mà del seu líder, tres majories absolutes seguides (72, 69 i 70 escons, respectivament).

Aquesta hegemonia inqüestionable del lideratge de Pujol sumeix l'oposició del Parlament de Catalunya en una mena de travessia del desert i institucionalitza el

sistema de negociació amb Madrid que sempre ha preferit Pujol: una relació bilateral entre el Govern espanyol i una formació política catalana forta, amb un lideratge fort (ell mateix), per comptes de cercar consensos al Parlament català, abans de reivindicar a Madrid.

D'aquesta manera es consolida un discurs ideològic en el qual les decisions del gran líder polític —que ja fa temps que ha esdevingut Pujol— marquen la línia del partit de govern. Aquest megalideratge indiscutible, a poc a poc, comença a esborrar la frontera entre la voluntat del partit i la del Govern. I finalment, la voluntat del Govern sovint és interpretada com la de Catalunya. Si més no, aquest és un dels retrets que més ha criticat l'oposició: la identificació de Catalunya amb CiU i, en darrer terme, amb Pujol. D'aquesta manera, el president acaba encomanant a la seva formació la percepció que la seva acció política no sols és la més convenient per a Catalunya, sinó que és l'única possible. Pujol també encomana la percepció de lideratge profètic a les seves files, fins al punt de creure que són CiU i ell mateix els més idonis i preparats per a regir els destins de Catalunya.

Banca Catalana. Davant d'aquest discurs que patrimonialitza la defensa de Catalunya comença un procés invers entre determinats sectors de l'oposició, cada cop més basat en un "antipujolisme" pràcticament visceral. En plena efer-

L'afer de Banca Catalana va coincidir amb l'ascens de Jordi Pujol al poder. Una investigació duta a terme des del Banc d'Espanya que va acabar amb el banc, però no amb Pujol.

vescència del lideratge de Jordi Pujol cal situar un des episodis que més han marcat la trajectòria d'aquest líder, l'afer Banca Catalana. Amb l'arribada del PSOE l'any 1982 al Govern espanyol, el Banc d'Espanya inicia un procés contra el banc impulsat per Jordi Pujol. A més de significar l'inici de la fi de Banca Catalana, aquella operació va ser utilitzada per intentar enfonsar la carrera política del llavors president de la Generalitat de Catalunya. Lluny d'això, en les eleccions

del 1984, CiU aconseguí la seva primera majoria absoluta de tres consecutives.

Però aquell episodi va marcar definitivament la relació de Jordi Pujol amb el primer partit de l'oposició de Catalunya, el PSC. Alguns dels seus col·laboradors d'aquells temps consideren que, a partir d'aleshores, l'expresident va alimentar un creixent menyspreu pel socialisme catalans; considerava que havien intentat erosionar i atacar el president de la Generalitat per interessos partidistes.

Madrid, parada obligatòria

Durant la dècada dels vuitanta, Jordi Pujol ha aconseguit així posar-se al capdavant de la primera institució de Catalunya de manera hegemònica. És, per tant, a la primera línia del lideratge del seu projecte vital, la "reconstrucció" de Catalunya.

Enfront d'aquest idealisme contrasta l'extrem pragmatisme amb el qual Pujol ha desenvolupat tot el seu projecte polític. L'expresident de la Generalitat ha estat un gran pragmàtic, fins a extrems que difícilment no haurien estat acceptats

pels seus seguidors si no arriba a ser per l'aval que li ha suposat el component pseudoèpic de la seva trajectòria.

Dins d'aquest tarannà pragmàtic, Jordi Pujol ha cregut necessari que el Govern català havia de tenir una relació de col·laboració amb el Govern espanyol. I és que, un cop assolida la màxima responsabilitat de govern a Catalunya, Pujol sempre ha considerat que per dur a terme la seva missió de reconstrucció nacional era indispensable la modernització de l'estat espanyol. En un estat espanyol

modern econòmicament, democràtic i integrat a Europa, teòricament havia de ser més fàcil poder assolir un autogovern que ell no ha plantejat mai en termes rupturistes o independentistes, tot al contrari.

Així, la política espanyola passa a ser una parada obligatòria per al desenvolupament de l'estratègia política pujolista. De manera que l'hegemonia política gestada a Catalunya és utilitzada per esdevenir un grup de poder a Madrid que aconsegueix fer-se un espai, en un context po-

Les aliances de CiU amb partits espanyols han significat un desgast notable. Des del 1993, quan la coalició pactava amb González, han anat perdent representació al Parlament català.

lític en què el centre moderat està mancat de referents. Un cop ensorrada UCD, les opcions polítiques majoritàries passen a ser el PSOE, que disposà de governs amb majoria absoluta, o AP-PP.

El pragmatisme del líder de CiU fa, doncs, que des d'un principi el Govern català, a través del grup parlamentari de la formació a Madrid, cerqui vies de col·laboració amb els successius governs espanyols. Una via que es reforça especialment després del fracàs de l'anomenada "Operació reformista", que pretenia crear un espai de centre moderat d'àmbit estatal, impulsat per Miquel Roca Junyent.

L'europeisme i la modernització de l'economia espanyola passen a ser, doncs, objectius polítics assumits pel pujolisme. I no pas per ells mateixos, sinó per la ferma convicció del mateix president, que són indispensables per a assolir un context favorable per a Catalunya. A més a més, la col·laboració amb els governs d'Espanya permet, a parer del líder de CiU, anar obtenint contraprestacions. Som de ple en la coneguda com a "política de peix al cove".

Jordi Pujol, però, a diferència d'altres dirigents de CiU, en especial l'exsecretari general de Convergència, Miquel Ro-

ca, sempre ha tingut clar que la implicació amb el Govern de Madrid no podia arribar mai a l'acceptació d'una entrada al Govern espanyol. Alguns dels seus col·laboradors apunten que Pujol percebria l'existència d'un ministre de CiU com un element que podria desdibuixar el relleu polític de la figura del president de la Generalitat, és a dir, d'ell mateix.

Però no és fins a l'any 1993, quan el PSOE perd la majoria absoluta que havia conservat des de l'octubre del 1982, que

El relleu frustrat

A la vista dels fets d'aquests darrers dies es podria pensar que el relleu de Jordi Pujo va arribar potser massa just. El fet és, però, que malgrat el resultat final —avui CiU és en l'oposició al Parlament de Catalunya—, Jordi Pujol ha aconseguit un relleu prou reeixit dins de la seva formació, tot i que l'aritmètica parlamentària l'ha situat fora del Govern.

El 1999, CiU havia aconseguit un Govern amb certa estabilitat gràcies a reva-

la implicació de CiU amb els successius governs espanyols augmenta. Una implicació que es mantindrà el 1996, quan el PP aconsegueix la primera victòria en les legislatives espanyoles. Així, de l'interès en "la governabilitat" d'Espanya, la formació liderada per Pujol passa a tenir la clau de la majoria del Congrés dels Diputats.

De tota manera, però, el rendiment polític que en va treure el projecte de Pujol cal analitzar-lo atentament. Els resultats obtinguts de les negociacions podran ser més o menys valorats segons qui els analitzi, però el que resulta inqüestionable és que, després dels primers pactes amb el PSOE, el 1993, en les eleccions al Parlament de Catalunya del 1995 CiU perdia la majoria absoluta que havia mantingut còmodament durant tres legislatures. Evidentment, les causes d'aquell descens d'escons són diverses, però una part del seu electorat va castigar el suport durant massa temps a un Govern del PSOE agònic, ferit de mort per diversos casos de corrupció i per l'escàndol dels GAL.

El pacte amb el PP, el 1996, encara va costar més d'entendre a importants sectors de la formació de Pujol. El 1999 CiU guanyava *in extremis* en nombre d'escons, però no de vots, al seu principal adversari, el PSC.

Per primera cop Jordi Pujol veia com l'ombra de la derrota en unes eleccions al Parlament de Catalunya se li havia acostat molt a prop. Havia arribat l'hora de la regeneració del projecte i del relleu.

lidar els acords parlamentaris amb el PP a Madrid i al Parlament de Catalunya. A canvi, la reforma de l'Estatut quedava ajornada. La tria de governar amb el suport del PP va desgastar molt políticament les bases de CiU, i més quan hi havia l'opció d'una majoria de govern amb ERC, que llavors disposava del mateix nombre de diputats que els populars.

Sigui com sigui, durant la legislatura Jordi Pujol va veure clara la necessitat de posar en marxa el seu relleu. La setena

Mas era proclamat candidat a la presidència de Catalunya ara fa dos anys. Al costat, però, el nou màxim mandatari: Pasqual Maragall, en la presa de possessió del càrrec.

victòria amb ell mateix de candidat semblava pràcticament impossible. Així, l'any 2000 es posa en marxa el camí que portaria Artur Mas a ser el candidat a president de CiU. El llavors conseller d'Economia fou nomenat també portaveu del Govern català. Aquell gest el posaria en posicions avançades respecte a d'altres noms que havien sonat dins de CDC. Però no és fins el novembre d'aquell mateix any, en l'onzè congrés de Convergència, que es veu més clara l'aposta decidida per Mas, quan l'avui primer líder de l'oposició fou nomenat secretari general de CDC, en substitució de Pere Esteve (avui alineat com a independent en ERC). Amb aquell moviment, Convergència reforçava Mas com a figura pública i política, davant d'un Josep Antoni Duran Lleida, president del comitè de govern d'Unió, que pugnava per esdevenir l'hereu del llegat de Pujol al capdavant de CiU. El reforçament pràcticament definitiu com a figura política va arribar a començament del 2001. El 19 de gener, Artur Mas era nomenat conseller en cap del Govern de la Generalitat de Catalunya, una nova figura creada per l'executiu català que incorporava algunes de les funcions desenvolupades fins llavors pel president.

Aquella decisió no va agradar a un dels principals rivals de Mas en la lluita pel primer lloc en CiU. De manera que Duran Lleida, titular de la Conselleria de Relacions Institucionals —que havia aconseguit adquirir un gran protagonisme polític— va dimitir el càrrec de l'executiu.

Des de llavors, els esdeveniments es van anar produint, gairebé com en un guió. L'abril del 2001 CDC i UDC rubriquen formalment el pas de coalició a federació. I el 20 de gener del 2002 Artur Mas és presentat formalment com a candidat de CiU a la presidència de la Generalitat en un acte multitudinari amb la militància, a la Vall d'Hebron de Barcelona.

A partir d'aquell moment comença la història recent que ens ha portat fins on som ara. Amb un Jordi Pujol que, conscient de la seva retirada com a candidat, arriba a definir-se de "teloner" de qui havia de ser el fil conductor que projectés la seva obra cap a la història.

Artur Mas va ser la persona sobre qui va recaure la difícil tasca de substituir el pare espiritual del catalanisme hegemònic que ha governat la Catalunya sorgida de la transició. Malgrat el pes d'aquesta responsabilitat, se n'ha sortit. CiU, tot i

no aconseguir una majoria per governar, ha estat la formació que ha obtingut més diputats. El desgast d'aquesta federació, provocat, en gran part, pels acords amb el PP, no ha estat un desgast superior al que ha patit el PSC —una formació que va perdre pràcticament el mateix nombre de vots, tot i ser en l'oposició.

Per tant, doncs, Artur Mas, tot i no haver aconseguit l'objectiu de governar Catalunya, sí que s'ha guanyat amb escreix un espai propi en la política catalana com a líder de CiU, avui la primera força de l'oposició.

Jordi Pujol podrà pensar que el seu somni de joventut, la seva missió redemptora d'una Catalunya vençuda i anorreada per la guerra del 1936, no ha aconseguit reeixir en el moment de trobar el relleu. És probable que Pujol tingui un sentiment de frustració per no haver pogut tancar la seva trajectòria al capdavant de la Generalitat de Catalunya com ell hauria volgut. Però potser aquest mateix fet és la mostra de la consecució del seu somni de joventut: una Catalunya que, per primer cop en la història moderna, pot viure un canvi de Govern producte de les urnes, sense sabres ni canons.

Enric Rimbau